

ЛЮСТРАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Кутепов М.Ю., Левицький С.А.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено дослідженню люстрації як засобу запобігання корупції. Розглянуто вплив люстрації на рівень корупції у державі. Проаналізовано особливості люстраційного процесу в Україні. Встановлено, що реалізація люстрації є передумовою ефективної боротьби із корупцією у країнах постсоціалістичного табору. Надано рекомендації щодо подальшого розвитку люстраційних процесів в Україні.

Ключові слова: люстрація, корупція, очищення влади, трансформація, іноземний досвід.

Постановка проблеми. Найактуальнішою проблемою сучасної України є боротьба із корупцією. За результатами соціологічних опитувань саме корупція протягом останніх років визнається більшістю громадян України найбільш гострою проблемою українського суспільства. Паралельно із проблемою корупції після подій зими 2013-2014 років в Україні доволі гостро постала проблематика люстрації – очищення влади від політичних елементів, які скомпрометували себе перебуванням на державних посадах при колишніх недемократичних режимах. І якщо звернути увагу на досвід країн постсоціалістичного табору, то використання люстрації є одним із дієвих механізмів ефективної боротьби із корупцією.

На сьогодні поняття «люстрація» належить до найпопулярніших в українському суспільно-політичному просторі, що обумовлюється насамперед спробами дещо запізненого очищення влади в країні. Люстрація сприймається суспільством та політичною елітою України загалом як правильний спосіб очищення влади, проте триває дискусія з приводу пошуку консенсусу щодо методів її проведення. Неоднозначність оцінок, а також недоліки люстраційних процесів в Україні значно підвищують рівень актуальності цього питання.

Наша держава нині стоїть на порозі здійснення довгоочікуваних заходів, які повинні подолати такі явища, як кумівство, клановість, nepotизм, створити універсальне «сито», яке дозволить нам відсіяти «старорежимних» і корумпованих чиновників, що сприятиме підвищенню довіри до державного апарату та значно полегшить процес проведення реформ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику очищення влади досить активно в контексті своїх досліджень вивчали такі автори, як: Я. Турчин, В. Кравчук, С. Шевчук, Ю. Нисневич, О. Бусол, О. Стогова та ін. Однак, саме питанню розгляду люстрації як засобу запобігання корупції у наукових працях приділялася лише фрагментарна увага.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Головний недолік багатьох вітчизняних досліджень проблеми люстрації полягає в тому, що даний феномен не розглядається як цілісне політико-правове явище. Також поза увагою вітчизняних науковців залишається комплексний аналіз особливостей практичної реалізації люстрації як чинника запобігання корупції в Україні в умовах трансформаційного процесу після подій 2014 року. Саме розкриття цих питань і зумовили вибір теми статті.

Мета статті. Метою цього дослідження є визначення впливу люстрації на ефективність боротьби із корупцією, аналіз іноземного досвіду застосування процедури люстрації, дослідження сучасного стану правового регулювання люстрації в Україні.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній науковій літературі немає єдиного визначення поняття «люстрація». Вчені виокремлюють різні аспекти значення цього терміна. Наприклад, Ларін розглядає люстрацію як підставу обмеження виборчого права [8, с. 246-249]. На думку Нисневича та Рожича, люстрація – це інструмент протидії корупції [10, с. 109-130]. Малкіна аналізує люстрацію як форму політичної відповідальності [9, с. 46-49], Орловська – як засіб здійснення кадрової політики у державі [11, с. 98-102].

Загалом виокремлюють два концептуально протилежні підходи до визначення змісту даного поняття. Перший є традиційним і позначає люстрацію як усунення індивідів від політичного життя або юридичне покарання за дії, вчинені під час попереднього режиму. Другий трактує люстрацію як встановлення справедливості через розкриття відомостей про злочинні дії конкретної особи [15]. Тобто у політичному сенсі люстрація передбачає кадрове очищення нової влади від функціонерів попереднього режиму, яким забороняється працювати в органах державного управління, здійснювати судочинство, обиратися до представницьких органів влади тощо [14, с. 33].

Численні дослідження проблеми корупції встановили залежність її від багатьох чинників, найбільш важливими з яких є рівень демократії в країні, структура економіки, добробут населення і ступінь соціальної нерівності. Дослідження корупції вказують, що для її зниження слід працювати над усіма вказаними чинниками, поступово змінюючи їх у потрібному напрямку. Реальна проблема полягає у тому, що жоден із цих чинників корупції не може бути кардинально змінений у короткий період часу. На противагу цим чинникам є люстрація, проведення якої у відносно короткий термін може помітно вплинути на стан корупції.

З точки зору права, люстраційні закони являють собою складну юридичну процедуру, оскільки вони мають зворотну силу, тобто визнають можливість засудження за злочини, які були вчинені до прийняття цих законів; визнають можливість засудження за дії, які не вважаються злочинними самі по собі (наприклад, роботу в спецслужбах, журналістику тощо); мають по-

дібність з методами, що практикуються тоталітарними режимами відносно до своїх політичних супротивників.

На думку Малкіної, основні переваги найрадикальніших форм люстрації полягають у тому, що: по-перше, процес люстрації надає легітимності новій владі шляхом рішучого розриву з попереднім режимом, який сприймається суспільством як злочинний і неправовий; по-друге, люстрація є засобом запобігання реставрації попереднього недемократичного режиму та реваншизму старою елітою; по-третє, люстрація має показово-виховну роль, дає можливість суб'єктам політики та громадянському суспільству зрозуміти, що кожен громадянин має нести відповідальність за свої дії, наслідком чого є формування демократичної політичної культури [9, с. 48].

Разом з тим, існує точка зору щодо можливих ризиків люстрації, серед яких наводять, як правило, схожість цього процесу з горезвісними заборонами на професії, що застосовувалися в Німеччині в 1970-і роки проти активістів лівих партій, а також з «полюванням на відьом» в США в 1950-і роки.

Згідно із європейськими стандартами, люстрація не є порушенням прав людини, а демократична держава має право вимагати від державних службовців лояльності до конституційних принципів, на яких вона заснована. Проте, люстрація повинна встановити справедливий баланс між захистом інтересів демократичного суспільства та захистом індивідуальних прав. Тому процедура люстрації можлива лише у демократичній державі, яка керується принципом верховенства права, її проводять лише за допомогою юридичних засобів відповідно до конституцій держав і з урахуванням європейських стандартів, що стосуються верховенства права та поваги до прав людини [7, с. 68].

У ХХ ст. застосування люстрації почалося з денацифікації Німеччини після Другої світової війни і демілітаризації Японії того ж періоду. Люстрація була застосована у законодавчій практиці посткомуністичних країн Східної Європи з кінця 1980-х – початку 1990-х років – Польщі, Чехії, Словаччини, Болгарії, в кількох незалежних державах, що утворилися після розпаду СРСР – Естонії, Латвії, Литві, Грузії. В цих країнах було прийнято спеціальні закони про люстрацію, які забороняють відповідним особам займати посади, включені до спеціального переліку, а також обиратися в органи представницької влади.

Так, у Польщі тільки на восьмому році трансформаційних змін вдалося прийняти закон про люстрацію. Аналіз польських законів про люстрацію показує, що їх основною метою було викриття інформації про таємних співробітників, пособників комуністичного режиму, а виборці самі повинні були вирішувати, чи варто обирати таких осіб [6]. У Чехії закон про люстрацію вдалося прийняти достатньо швидко – 4 жовтня 1991 року (який і до сьогодні є чинним). Закон передбачав відсторонення від зайняття публічних посад співпрацівників колишнього злочинного режиму.

Люстрація використовується і в наш час. Так, 5 травня 2013 року у Лівії був прийнятий закон про люстрацію, який забороняє високопосадовцям режиму Каддафі займати посади у нових

органах влади, 31 травня 2013 року парламент Грузії прийняв «Хартію свободи», яка містить норми, що передбачають люстрацію по відношенню до колишніх посадовців КІПС та співробітників спецслужб СРСР. Прийнято Закон про люстрацію і в Україні – Закон «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 року [13, с. 171].

Спільною специфікою посткомуністичних держав Центральної і Східної Європи вважають наявність особливої панівної групи, так званої «номенклатури», що здійснювала державне управління. Публічна влада представляла для номенклатури засіб для задоволення матеріальних і соціальних потреб, а основу її життєдіяльності складало використання в особистих цілях посадових повноважень і адміністративного ресурсу. Саме неправомірне використання ресурсу влади в цілях особистої вигоди і є інституційним механізмом корупції. Тому номенклатура є суб'єктом корупційних відносин і носієм корупційних практик управління державою. Усунення від влади номенклатури є обов'язковою умовою успішної демократизації, адже залишаючи за собою владні повноваження ця група зберігає традицію використання владних повноважень в особистих цілях.

Для оцінки рівня корупції в Україні розглянемо стан корупції в інших країнах постсоціалістичного табору. Особливий інтерес представляють колишні республіки Радянського Союзу, які раніше за Україну здійснили свій європейський вибір і вже стали членами ЄС. За даними Всесвітнього барометру корупції Transparency International за 2013 рік, 26% мешканців Литви визнали, що за останні 12 місяців дали хабара принаймні одному із семи надавачів послуг: службам сектору освіти, судів, охорони здоров'я, поліції, службам реєстрації і видачі дозволів, податкової інспекції чи інституціям землеустрою. Але порівняно із даними 2010 року, хабарництво у Литві зменшилося на 8% (з 34% в 2010 році до 26% в 2013 році). У країнах ЄС середній показник хабарництва складає 11%. Після Литви за показником хабарництва слідує Греція (22%), Словаччина (21%) і Латвія (19%). Менше за все хабарництво поширене у Данії (1%). Хабарі давали 37% мешканців України, 29% мешканців Молдови, 6% мешканців Естонії и 4% – мешканців Грузії [13, с. 175].

Прикладом позитивного впливу управлінської люстрації на зниження корупції є Грузія. До 2003 року вона мала високі показники корупції, але з лютого 2004 року Грузія проводить реформи державного апарату і кількість державних службовців за останні роки скоротилася майже вдвічі, а публічна влада позбавилася від некомпетентних і корумпованих осіб. Особлива увага приділялася реформуванню правоохоронної системи. Найбільш успішно вважають реформу Міністерства внутрішніх справ. Рівень довіри громадян до поліції з 2003 року по 2011 виріс із 5% до 87% [3].

Характерним прикладом того, як відмова від люстрації дозволила номенклатурі зберегти владу після падіння радянського режиму, що призвело до формування авторитарного режиму, основою життєдіяльності якого є системна корупція, є Росія. У результаті провалу путчу 1991 року до влади у Росії прийшов конгломерат

лідерів демократичного руху та прогресивно налаштованої частини партійно-державної бюрократії. З боку демократичних сил робилися спроби провести управлінську люстрацію, 1992 року депутат Г. Старовойтова внесла на розгляд до Державної думи законопроект «Про заборону на професії для провідників тоталітарного режиму». 1997 року Г. Старовойтова вдруге намагалася внести цей законопроект на розгляд Державної думи другого скликання, але він так і не був розглянутий. Відмова від люстрації сформувала російську номенклатуру як пряму спадкоємця номенклатури радянської, системна корупція якої стала основою функціонування Росії [13, с. 174].

За результатами соціологічного дослідження «Оцінка громадянами ситуації в Україні та стану проведення реформ», що було проведено в березні 2015 року, громадяни оцінили перебіг процесу оновлення влади та проведення люстрації у 2,9 бали з 10 можливих. На запитання про негативний чи позитивний вплив реформ з оновлення влади та люстрації на особисте становище громадян 58,5% відповіли, що не відчують жодного впливу, 24% – відчують негативний вплив, 17% – позитивний вплив і 0,5% взагалі не відповіли на питання [5].

За даними соціологічної групи «Рейтинг» 71% українців вважає, що люстрація повинна стосуватися тих осіб, які були причетні до корупції та протиправних дій незалежно від політичної орієнтації та часу перебування при владі. Опитані також визначили й основні критерії, за якими повинна проводитися люстрація – причетність до корупційних схем (54%), причетність до політичної корупції (10%), належність до певної ідеології (7%), порушення прав людини під час Революції Гідності (6%). Натомість 10% респондентів висловились проти проведення люстрації, будучи переконаними в її дестабілізуючих наслідках.

Тобто, більшість українців сприймають люстрацію як засіб боротьби та запобігання різним видам корупції. Натомість такі люстраційні критерії, як ідеологічна належність (насамперед до комуністичної ідеології) чи причетність до дій, які порушували права людини, – мають значно меншу підтримку з боку громадськості. В Україні основним мотивом люстрації є боротьба з корупцією, ідея, що фактично виконує роль інтегруючої платформи для українського суспільства. Саме подолання корупції сприймається як обов'язкова і головна передумова змін у сферах політики, економіки, освіти тощо [14, с. 36].

В Україні після проголошення незалежності окремі політики, що представляли національно-державницькі сили виступали з ініціативою дати юридичну оцінку комуністичній ідеології та відповідній політиці. Найбільш послідовно дану позицію обстоював Левко Лук'яненко, маючи на меті організацію Міжнародного суду над КІРС та залучення для цього механізмів Міжнародного кримінального суду. Проте відсутність політичної волі не дала можливості здійснити дані ініціативи, оскільки багато діячів радянського комуністичного режиму отримали високі посади у новій державі.

Новий сплеск інтересу до цієї проблеми спостерігався після перемоги «Помаранчевої революції» та обрання на посаду Президента Віктора

Ющенка. В 2005 році в ЗМІ з'явилися повідомлення про розробку кількох законопроектів про люстрацію, проте жоден з них не був ухвалений парламентом [5].

Отже, ідея люстрації влади має певну традицію, але у практичній площині вона постала лише у 2014 році внаслідок прийняття Закону України «Про очищення влади» і розглядається в контексті питання демократичного транзиту української держави після Революції гідності.

Згідно із Законом України від 16 вересня 2014 року «Про очищення влади», який визначає правові засади люстрації в Україні, очищення влади (люстрація) – це встановлена цим Законом або рішенням суду заборона окремим фізичним особам обіймати певні посади (перебувати на службі) (крім виборних посад) в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Метою таких заходів є недопущення до участі в управлінні державними справами осіб, які своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи (та/або сприяли їх здійсненню), спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підірив основ національної безпеки і оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини, та ґрунтується на принципах: верховенства права та законності; відкритості, прозорості та публічності; презумпції невинуватості; індивідуальної відповідальності; гарантування права на захист [1]. Також законом визначено посади, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади (люстрації), та критерії її здійснення.

Ми вважаємо, що даний Закон містить низку прогалин та суперечливих положень. Зокрема, закріплюючи велику кількість посадових осіб державних органів та органів місцевого самоврядування, щодо яких повинні здійснюватися люстраційні заходи, Закон передбачає можливість звільнення значної кількості осіб, натомість механізм набору «нових» кадрів не передбачений, що може призвести до приходу в органи публічної влади подібних до «люстрованих» осіб. Отже, відсутній механізм оновлення працівників державного апарату.

Крім того, люстрація проходитиме не за діями на посадах, а за самими посадами. Однак, слід оцінювати дії чи бездіяльність особи, але не сам факт її перебування на певній посаді.

Суттєвим недоліком Закону є і передбачені положення щодо здійснення перевірки державних службовців самими керівниками відповідних органів державної влади чи державних установ, що може вплинути на упередженість та необ'єктивність у питанні щодо застосування люстраційних заходів до певних осіб.

Питання викликає і формулювання: «заходи, спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем». В чинному законодавстві України не міститься визначення терміну «узурпація влади», незрозуміло хто і відповідно до яких критеріїв має оцінювати відповідність діянь особи таким заходам. Така неточність у нормах Закону потребує конкретизації задля правильного застосування – інакше люстраційні обмеження можуть стати елементом зведення політичних рахунків з представниками попередньої влади [7, с. 69].

Окремі положення Закону України «Про очищення влади» отримали критичну оцінку і з боку Венеціанської Комісії. У висновку Венеціанської комісії основними недоліками цього Закону визнані: автоматична заборона на зайняття державних посад, яка базується лише на тому факті, що особа займала певну посаду за попереднього режиму; відсутність чітких і зрозумілих підстав для проведення люстрації, що за умови масштабів люстрації, великої кількості структур, які беруть участь у її реалізації та неточності формулювань може призвести до неоднакового застосування закону; відсутність процедури створення незалежного контролюючого органу за проведенням люстрації, позаяк відповідно до європейських стандартів незалежності Мін'юст України не може виконувати таку функцію тощо [12].

Не менш важливим є й питання визначення професійних критеріїв до осіб, які безпосередньо будуть проводити люстрацію. У Законі «Про очищення влади» уповноваженим органом для проведення люстраційної перевірки є Міністерство юстиції України, яке утворює і дорадчий громадський орган з питань люстрації, до складу якого повинні входити представники ЗМІ та громадськості [1]. Метою останнього є здійснення публічного нагляду за процесом очищення влади. Хоча цілком очевидно, що головний контроль за люстрацією має здійснюватись з боку суспільства, через громадські організації.

Поряд із Законом «Про очищення влади» на сьогодні діє раніше прийнятий Закон «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», що передбачає правові та організаційні засади проведення спеціальної перевірки суддів судів загальної юрисдикції як тимчасового посиленого заходу з використанням існуючих процедур розгляду питань про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності і звільнення з посади у зв'язку з порушенням присяги з метою підвищення авторитету судової влади України та довіри громадян до судової гілки влади, відновлення законності і справедливості [2]. Даний Закон також вважається механізмом люстраційного процесу.

Вказаний Закон передбачає перевірку Тимчасовою спеціальною комісією з перевірки суддів судів загальної юрисдикції суддів, які приймали незаконні, неправосудні рішення під час подій «Євромайдану». Однак, у літературі відзначається низка прогалин у Законі, що може вплинути на законність та обґрунтованість проведення люстраційного процесу. Так, зокрема, потребує уточнення та тлумачення термін «порушення присяги», порушення якого є підставою для проведення перевірки суддів. Окрім цього, в Законі відсутні норми щодо правових основ проведення перевірки суддів, принципів, за якими проводиться перевірка, статусу членів Тимчасової спеціальної комісії, критеріїв проведення перевірки, відповідальності за порушення законодавства про «люстрацію», гарантій безпеки членів комісії та «люстрованих» суддів [4, с. 14]. Під «люстрацію», навіть теоретично, потрапляє вузьке коло суддів – переважно ті судді, які виносили рішення про притягнення до відповідальності учасників подій на «Майдані» в період з 21 листопада 2013 року до 11 квітня 2014 року. Однак,

слід звернути увагу на те, що довіра до судової системи України була підірвана не тільки подіями, пов'язаними з «Майданом». Це трапилося задовго до них і вершилося не тільки у сфері адміністративного і кримінального процесів.

Висновки і пропозиції. Отже, інститут люстрації має як очевидні позитивні риси, так і суттєві недоліки, внаслідок чого законодавство про люстрацію майже в усіх державах сприймається суспільством неоднозначно.

До аргументів на користь люстрації можна віднести:

- 1) швидке та рішуче «очищення» державного апарату, що розглядається як умова виживання існуючої демократії і захисту нового ладу від можливих дестабілізуючих дій старої номенклатури;
- 2) відновлення соціальної справедливості в суспільстві;
- 3) здійснення повної реабілітації жертв політичних репресій;
- 4) притягнення до юридичної відповідальності винних осіб за вчинення протиправних дій під час перебування на посадах в органах публічної влади;
- 5) зростання рівня довіри пересічних громадян до державних інституцій.

Однак, в той же час постають і проблемні питання, які виникають у процесі запровадження процедури люстрації.

Зокрема, одним із основних недоліків інституту люстрації вказується колективна, а не індивідуальна форма відповідальності за неправомірні дії чи шкоду. У результаті несправедливо можуть бути покарані особи за принципом взаємозв'язку, а не за особисту провину.

Крім того, існує висока вірогідність існування політичного тиску на судову владу, що породжує вибірковість правосуддя, і в такому разі люстрація може стати привабливим засобом дискредитації своїх політичних конкурентів перед електоратом та зведенні особистих рахунків.

У процесі люстрації для багатьох осіб, які мають належну кваліфікацію та цінний практичний досвід роботи, можлива ситуація заборони доступу до державної служби. Як наслідок, виникає брак досвідчених кадрів, результатом чого може стати непрофесіоналізм суб'єктів політики та державного управління.

Доволі поширеною є думка про те, що проведення люстрації забезпечує швидке подолання корупції у державах, де намагаються позбавитися наслідків тоталітарного або авторитарного режиму. Однак, процес люстрації повинен щонайменше супроводжуватись структурними реформами, що повинні бути спрямовані на посилення верховенства права та боротьбу з корупцією. Люстрація може використовуватись паралельно із реформами, але в жодному разі не повинна їх підміняти.

Ми вважаємо, що найбільш вдалою моделлю люстраційних законів, яку б можна було запозичити Україні, є польська. Люстрація повинна розглядатись як процедура декларування публічними особами своєї відкритості, доброчесності шляхом обов'язкового висвітлення у своїх досє детальній інформації про співробітництво з попередньою владою, спецслужбами та про займані адміністративні посади тощо. Оцінку інформації, яка перебуває у відкритому доступі,

надає громадськості під час виборчого процесу та призначення осіб на адміністративні посади. За таких умов законодавство про люстрацію набуває не політичного, а правового змісту. Крім того, це розширює можливості публічного контролю за особами, які претендують на обрання у виборні органи чи зайняття відповідальних адміністративних державних посад.

У будь-якому випадку варто визнати позитивність запровадження процесу люстрації в Укра-

їні, що у подальшому буде позитивно впливати на діяльність держслужбовців. Однак, на сьогодні положення Законів України «Про очищення влади» та «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» далекі від того, щоб вважатися доскональними. Необхідно продовжувати розробку нових положень законодавства в даній сфері, люстрація повинна носити законний, справедливий та об'єктивний характер, задля чого повинні функціонувати відповідні механізми.

Список літератури:

1. Закон України «Про очищення влади» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>.
2. Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>.
3. Буракова Л. А. Почему в Грузии получилось? [Електронний ресурс] / Л. А. Буракова. – Режим доступу: <http://www.litmir.me/br/?b=159768>.
4. Бусол О. Ю. Закон України «Про відновлення довіри до судової системи України» не є законом про люстрацію та потребує доопрацювання / О. Ю. Бусол // Громадська думка про правотворення: додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі». – 2014. – № 8(66). – С. 11-21.
5. Закірова С. Люстрація в Україні: складний і суперечливий, але вкрай необхідний шлях [Електронний ресурс] / С. Закірова. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1730.
6. Как вывlechилась Польша – рецепт для Украины [Електронний ресурс] // Європейський медіацентр. – 19 июня 2014. – Режим доступу: <https://europa.com/ukraine/society/2890-kak-vylechilas-polsha-retsept-dlya-ukrainy>.
7. Кравчук В. Інститут люстрації як елемент публічного контролю: юридичний аналіз / В. Кравчук // Науковий часопис НАПУ. – 2016. – № 1. – С. 65-72.
8. Ларин А. А. Люстрация как основание ограничения избирательного права / А. А. Ларин // Теория и практика общественного развития. – 2014. – № 4. – С. 246-249.
9. Малкіна Г. М. Люстрація як форма політичної відповідальності: матеріали доповідей та виступів на Міжнародній науковій конференції «Дні науки філософського факультету – 2015» (21-22 квітня 2015 р.) / Г. М. Малкіна; редкол.: А. Є. Конверський та ін. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2015. – Ч. 10. – С. 46-49.
10. Нисневич Ю. Люстрация как инструмент противодействия коррупции / Ю. Нисневич, П. Рожич // Полис. Политические исследования. – 2014. – № 1. – С. 109-130.
11. Орловська І. Г. Люстрація як засіб здійснення кадрової політики / І. Г. Орловська // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2015. – Вип. 2. – С. 98-102.
12. Парінова М. Висновок Венеціанської Комісії щодо люстрації / М. Парінова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.obozrevatel.com/blogs/24967-visnovok-venetsianskoi-komisii-schodo-lyustratsii.htm>.
13. Стогова О. В. Люстрація як передумова ефективної боротьби з корупцією / О. В. Стогова // Сучасне суспільство. – 2016. Вип. 1. – С. 167-177.
14. Турчин Я. Люстрація як засіб демократизації політичної системи України // Національний університет «Львівська політехніка». – 2015. – № 1. – С. 33-38.
15. Шевчук С. Люстрація як ретроактивна справедливість: європейські стандарти захисту прав людини при переході до демократичного правління / С. Шевчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politcom.org.ua/?p=6823>.

Кутепов М.Ю., Левицкий С.А.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

ЛЮСТРАЦИЯ КАК СРЕДСТВО ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ КОРРУПЦИИ

Аннотация

Статья посвящена исследованию люстрации как средства предотвращения коррупции. Рассмотрено влияние люстрации на уровень коррупции в государстве. Проанализированы особенности процесса люстрации в Украине. Установлено, что осуществление люстрации является предпосылкой эффективной борьбы с коррупцией в странах постсоциалистического лагеря. Предоставлено рекомендации по дальнейшему развитию люстрационных процессов в Украине.

Ключевые слова: люстрация, коррупция, очищение власти, трансформация, иностранный опыт.

Kutievov M.Y., Levytskyi S.A.

Yaroslav Mudryi National Law University

LUSTRATION AS A WAY OF PREVENTING CORRUPTION

Summary

The article deals with the investigation of lustration as a way of preventing corruption. The impact of lustration on the level of corruption in the state is defined. Also the features of lustration process in Ukraine are analyzed. It has been established that the implementation of lustration is a prerequisite for effective fight against corruption in post-socialist countries. The recommendations on further development of lustration process in Ukraine are proposed in the article.

Keywords: lustration, corruption, cleaning power, transformation, foreign experience.